

1003

Studenten

AN PRESSURKLIPP
Stockholm 7
Tel. 08 / 11 10 87
11 10 45, 11 10 46

№ 6-66

Utbildning som ekonomisk framstegsfaktor

Vid 1966 års Utbildningsmessa den 18 maj arrangerad av Skandinaviska Banken och SFS var statssekreterare Sven Moberg och chefen för Industriens Utredningsinstitut Lars Nabseth inledningstalare. Vi återger här ekon dr Lars Nabseths anförande.

Det står i ett av de delbetänkande som den studiesociala utredningen har avlämnat att "det vore alltför primitivt att uppfatta utbildningen som ett dött verktyg som det vore rimligt att framställa endast i den mån det kunde ge ekonomisk avkastning". Innebörden av detta blir, eftersom detta föredrag framförallt skulle handla om de ekonomiska aspekterna på utbildningen, att jag riskerar att ge en primitiv uppfattning av utbildningens roll. Jag kan möjligen försvara mig med att tala över förelagt ämne och alltså kan kasta tillbaka bollen till arrangörerna. Men jag skulle nästan inte vilja göra det, utan i stället vilja säga att jag tycker att den där satsen är något överdriven. Som statssekreterare Moberg har sagt, är det i dag så att runt 1,2 miljoner människor här i landet befinner sig under utbildning. Vi har ungefär 50 000 lärare. Det är ungefär 4 procent av nationalprodukten som direkt går åt till utbildningskostnader. Skulle vi räkna alternativvärdet av tiden för dem som befinner sig under utbildning och alltså beräkna det värde dessa skulle kunna producera genom att vara ute i förvärvsarbete i stället, skulle vi komma upp i betydligt högre siffror

för de kostnader som utbildningen drar i det svenska samhället i dag. Det har också sagts från en del håll och visats i internationella studier att utbildningskostnaderna tenderar att stiga vid stigande standard. Vi ser detta exempelvis i USA, där det är fråga om ännu högre siffror. Professor Svennilson har kallat det här utbildningens järnhårda kostnadslag. Han menar att utbildningskostnaderna stiger hela tiden och kostnaderna ökar i relation till nationalprodukten.

Mot den bakgrunden tycker jag man ändå inte kan komma ifrån att de ekonomiska aspekterna på utbildningen måste bli av central betydelse. Det är klart att det finns andra aspekter på utbildningen, statssekreterare Moberg har tagit upp en del av dem, och då jag i fortsättningen kanske något ser bort ifrån dem, är det inte därför att jag menar att dessa inte spelar någon roll, utan därför att jag tror att ekonomens sätt att renodla problem och frågeställningar ändå har ett betydande värde och kanske inte minst på utbildningssidan.

Statssekreterare Moberg nämnde att det inom de ekonomiska vetenskaperna är på

väg att utbildas en särskild specialgren som kallas "the economics of education" som alltså bara behandlar de ekonomiska aspekterna. Man måste också säga att genom att det är så stora kostnader det här är frågan om så måste vi se utbildningen som en del av den ekonomiska politiken. De prognoser som redovisats i långtidsutredningen anger att alla de planer som föreligger i samhället inte kan fullföljas. Vi måste begränsa våra ambitioner. Utbildningen kan inte undgå att komma in i den bilden, den kommer också att drabbas av begränsningar i planerna. Det är något som långtidsutredningen har påtalat och det är något som jag tror statsmakterna tvingas att beakta. Det är också klart, om man talar om utbildningens ekonomiska betydelse, att det inte minst för hela diskussionen om u-länderna och dessas ekonomiska expansion är av avgörande vikt att veta vad satsningar på utbildning betyder jämfört med satsningar på investeringar i realkapital. Det har framhållits i många sammanhang att den våldsamt snabba ekonomiska expansion man fick i Tyskland och Japan efter kriget, efter den väldiga förstörelsen, var orsakad av att man hade ett utbildningskapital, som kunde utnyttjas. Det kapitalet var inte förstört och därför var det möjligt att få ett snabbt ekonomiskt framåtskridande till skillnad mot situationen i många u-länder vilka inte har ett sådant kapital.

Den tredje faktorn

Bland ekonomerna har det gjorts en hel del studier där man försöker att ta reda på vad utbildningen betyder för det ekonomiska framåtskridandet. Det framhålls i dessa studier att ökad insats av arbetskraft självfallet påverkar nationalprodukten. Ökad insats av realkapital, alltså maskiner och byggnader påverkar också nationalprodukten. Men i studierna har man också funnit en tredje faktor som fått många namn, såsom teknikfaktorn, restposten, horndalseffekten, organisationseffekten, som betyder mycket. Det väsentliga är att ekonomerna kommit fram till att enbart utvecklingen av arbetskraft och kapital inte kan förklara nationalinkomststegringen. Det finns en restpost i vilken utbildningseffekten ingår som är betydande. I vissa studier menar

man att denna svarar för uppemot 50 procent av förklaringen till nationalproduktens stegring.

Jämföra löneskillnaderna

Den mest avancerade studie som gjorts, har utförts av en amerikan, numera professor Dennison, som studerat utbildningens verkningar på nationalprodukterna på så sätt, att han jämfört löneskillnaderna mellan utbildade personer och icke utbildade personer och ansett skillnaden bero på utbildningen. Det är klart att man kan diskutera om löneskillnaderna är ett klart mått på utbildningens produktivitetshöjande effekter. Det finns somliga som menar att detta inte är fallet. Man kan inte jämföra med förhållandena i en marknadsekonomi därför att lönerna inte är bestämda marknadsmässigt. Dessutom föreligger det problemet, att man menar att de personer som bedriver vidare studier, ändå utgör ett mera begåvat urval. Dessa personer skulle även om de inte bedrev studier sannolikt ha högre löner än dem som inte gör så. Man måste därför dra bort den effekten, om man skall diskutera utbildningens ekonomiska verkningar. Dennison har ansett, att den sistnämnda effekten svarar för 40 procent av löneskillnaden. 60 procent av löneskillnaden har han räknat såsom effekt av utbildning. Dennison har då kommit till att mellan 1929 och 1957 skulle utbildningskapitalet i USA ha svarat för 25 procent av nationalproduktstegringen. Det är alltså en betydande effekt det här är frågan om.

Nu kan det kanske sägas att tänkesättet att dela upp orsakerna till nationalproduktstegringen i olika delar är något som var populärt för några år sedan bland ekonomer. Under senare tid kan man märka en ökad skepticism mot detta betraktelsesätt. Det har konstaterats att förhållandena kanske inte är så enkla. Det föreligger en betydande komplementaritet mellan olika produktionsfaktorer, framförallt gäller detta ifråga om utbildning och investeringar i realkapital. Det finns studier här i Sverige som visar på ett mycket stort samband mellan akademikertäthet inom olika industribranscher och insatserna av fysiskt kapital. Ju mera kapital företagen har per anställd desto högre akademikertäthet fö-

1966 års Utbildningsmessa: statssekreterare Sven Moberg, bankdirektör Lars-Erik Thunholm, SFS:s ordförande Erland Ringborg och ekon dr Lars Nabseth.

religger det. Det är inte orimligt då man tänker efter. Har man en komplicerad kapitalutrustning krävs det också utbildad personal för att kunna ta hand om den. Det går inte att ha bara det ena om man inte har det andra. Detta synsätt har också påverkat diskussionerna i långtidsutredningen och särskilt det avsnitt som utarbetats inom Industriens Utredningsinstitut.

Det har sålunda på sina håll sagts att den ökade utbildning vi får här i landet skulle vara en självständigt bidragande faktor till att produktiviteten per anställd kan väntas stiga snabbare i fortsättningen än vad den har gjort tidigare. Men då är det somliga som hävdar att det är inte alls säkert att det är så. Ökad utbildning är bara någonting nödvändigt för att vi skall kunna tillgodogöra oss den tekniska utveckling som vi har. Vi kan enligt detta betraktelsesätt inte säga att utbildningen är en självständigt bidragande faktor till produktivtetsstegringen. Nu är det klart att det här är svåra resonemang och vi har dåligt statistiskt material. Vid studier av storleken av utbildningskapitalet och realkapitalet har man i USA med användande av de metoder som mäter utbildningskapitalet genom löneskillnaderna kommit till att utbildningskapitalet utgör ungefär 50 procent av realkapitalet in-

om industrin, det förra är alltså mindre än det senare. Men ser man i stället på tillväxttakten så har de amerikanska professorerna kommit till att mellan 1900 och 1960 skulle utbildningskapitalet i USA ha växt 8 à 9 gånger, det fysiska kapitalet endast 4 à 5 gånger. Mot den här bakgrunden tänker jag lägga vissa synpunkter på utbildningens ekonomi, varvid jag alltså ser bort från kultur-aspekter och andra aspekter som kan läggas på utbildningen.

Utbildningens ekonomiska aspekter

Bland de ekonomiska aspekterna på utbildningen är den första en ekonom tänker på investeringsaspekten. Utbildning kan ses som en investering, som skall ge avkastning åt den utbildade i form av ökad produktivitet och därigenom högre lön än vad han skulle fått om investeringen inte gjorts. I denna mening kan investering i utbildning jämföras med investering i realkapital. Det är olika sätt att investera på för att öka nationalprodukten. En annan aspekt på utbildningen är naturligtvis konsumtionsaspekten och den har föregående talare redan varit inne på. Vi kan se utbildning som konsumtion i den meningen att det är roligt att studera. Den är en form av

löpande konsumtion jämförbar med att åka bil, konsumera livsmedel eller fara utomlands. Man kan också se den som ett sätt att köpa varaktiga konsumtionsvaror i den meningen att man genom att få bättre utbildning kan tillgodogöra sig olika konsumtionsmöjligheter bättre; vid resor i utlandet ger exempelvis bättre språkkunskaper mera behållning av resan. Till sist finns det ytterligare en ekonomisk aspekt på utbildningen som är svår att kvantifiera men som självfallet finns där, nämligen utbildningens externa effekter, eller "spill-over effects" som ekonomerna säger. Innebörden härav är, att utbildningens ekonomiska värde inte bara kan mätas i löneskillnaderna utan därutöver leder utbildning till att andra ej direkt utbildade personer också blir effektivare.

Utbildning som investering

Jag tänkte i fortsättningen koncentrera mig på investeringsaspekten på utbildning dels därför att jag tycker den är en viktig synpunkt, dels därför att den, vid gällande ekonomisk teori, är lättast att diskutera. Vad är det då för samhällsekonomiska kostnader vi har för att investera i utbildning? Det är för det första naturligtvis driftsutgifterna, alltså kostnader för lärare o dyl, det är vidare kapitalutgifter i samband med kostnader för lokaler, byggnader, apparater, utrustning. Men härtill kommer kostnaderna i form av alternativvärdet av den tid som de studerande använder för studier men som de kunde använda för att göra något annat. Dessa kostnader är naturligtvis av speciell betydelse när vi talar om de högre studierna. Vi kan räkna med att studenterna, även om de inte studerade, skulle kunna utföra en produktionsinsats som hade ett värde mätt i dagens penningvärde om i varje fall 20—25 000 kr per år.

Lånefinansiering

Hur skall då dessa kostnader finansieras om vi vill ha den optimala fördelningen i samhället mellan investeringar i realkapital och investeringar i utbildning. Man kan då börja med att föra ett rent låneresonemang — jag är naturligtvis medveten om att mina åhörare tycker att detta är ett väldigt orealistiskt re-

sonemang. Det är ingen som förordar i dag att studenterna skulle betala avgifter för att täcka alla drifts- och kapitalutgifterna för utbildningen — men man måste ändå komma ihåg, att en betydande del av studenternas utgifter i dag för utbildningen är av lånekaraktär, därigenom att kostnaderna för alternativvärdet av tiden står de till större delen själva för. Nu är det väl inte så att studenterna lånar pengar utan vad de gör är snarast att de drar ner på sin konsumtion, alltså jämfört med den alternativa konsumtion de skulle ha haft om de varit ute i förvärvslivet.

Innebörden härav är alltså, att vi inte kommer ifrån att det finns ett betydande mått av antingen lånefinansiering eller egenfinansiering om vi ser på dagens studiekostnader. Om vi nu antar att vi hade ett lånesystem där alltså de studerande betalade alla studiekostnader och där vi såg bort från riskavversionsaspekterna, dvs detta att folk inte är beredda att ta lån för sina studier och om vi hade en lånemarknad som verkligen fungerade, ja, då skulle vi egentligen kunna tänka oss ett samhällsekonomiskt system där vi inte behövde några spärrar överhuvudtaget vid universiteten. Vi skulle vid detta system få en fördelning i samhället mellan konsumtion och investering som bestämdes av den ekonomiska politiken. Fördelningen mellan investeringar i realkapital och investeringar i utbildning skulle bestämmas av räntabilitetssynpunkter. Var det så att räntabiliteten var hög på utbildningen jämfört med realkapitalet skulle resurserna ledas dit. Lönebildningen skulle vara sådan, att vi hade en marknadsprissbildning på de färdigutbildade akademikernas löner och dessa löner måste då naturligtvis vara tillräckligt attraktiva för att dra folk till studier. I ett sådant system skulle då också ligga att de studerande naturligtvis också på samma sätt som om det gäller realkapital skulle ha möjlighet att skriva av studiekostnaderna.

Man kan säga att ett sådant system skulle ha många nackdelar och jag vill inte här på något vis förorda det fullt ut men det har också, om vi ser på de ekonomiska aspekterna, vissa fördelar. Dessa ligger kan man säga på allokeringssidan, dvs i fördelningen av utbildningsresurserna på olika utbildningslinjer.

Fördelarna ligger också på inkomstfördelningsssidan på så sätt att vi då kunde säga att det är de personer som gör investeringarna som betalar för dessa och sen får avkastning i form av högre lön. Nu är det klart, och då kommer vi genast till nackdelarna med det antydda systemet, att vi ser något odemokratiskt i det. Vi vet att det finns en riskaversion bland de studerande dvs aversion mot att låna. Vi skulle därför inte få fram de mest begåvade till utbildning. Vi skulle få för litet utbildning helt enkelt med ett sådant system från nationalekonomisk synpunkt. Det skulle bli en underoptimal investering i utbildning och för mycket investeringar i realkapital i stället.

En annan sak som har framhållits av en del ekonomer är att inte heller lånemarknaden i nuvarande form fungerar bra för investeringar i utbildning. Möjligheterna att lämna säkerheter är ju mycket sämre vid investeringar i utbildning än vid investeringar i realkapital. Det finns alltså flera skäl till att man här skulle få en underoptimal investering i utbildning. Jag tycker man på denna punkt kan göra en analogi med investeringar i realkapital, då det sägs att det krävs mycket självfinansiering inom näringslivet. Det är samma sak där, att företagen har en riskaversion i meningen att de inte är beredda att låna pengar till alla de investeringar de skulle vilja göra. De måste ha ett visst mått av självfinansiering för att genomföra riskfyllda investeringar.

Statlig finansiering

Vad blir då nästa steg i tankekedjan, jo, det blir att samhället betalar betydande delar av studiekostnaderna, framförallt drifts- och kapitalkostnaderna, men vi är ju också inne på linjen att betala vissa bidrag till studenterna. Det längstgående systemet för statlig finansiering vore en studielön som motsvarar alternativvärdet av tiden för studenterna. Detta skulle innebära full betalning för hela investeringen från samhällets sida. Vad man kan säga om ett sådant system är, att det klarar de demokratiska aspekterna. Det blir inget hinder för dem som skall utbildas och man kan få fram alla personer som vill utbilda sig, man tar säkert i anspråk begåvningsreserven fullt ut. Men såvitt jag kan förstå har ett sådant

system också stora nackdelar, framförallt om man har fri tillströmning till universiteten, så att statsmakterna bara anpassar utbildningskapaciteten till tillströmningen. Vad blir resultatet? Jo, det blir som långtidsutredningen framhållit, att priset på att utbilda sig blir för lågt. Vi riskerar i ett sådant system, om det går väldigt långt, att få för mycket utbildning, dvs en överutbildning samhällsekonomiskt sett. I varje fall om vi har den fria tillströmningen till universiteten fullt ut.

Nu kan det sägas att vi har inte fri tillströmning, vi har spärrade linjer på vissa håll men inte på andra. Det är klart att lägger man ekonomiska aspekter på det hela som jag gör, så kan ett sådant förfarande leda till en betydande felallokering av studieresurserna. De personer som inte kommer in på de spärrade fakulteterna leds in i de fakulteter som inte är spärrade. Från dessa blir det ett stort utbud av utbildat folk. Detta kan rimligen väntas slå på marknadsprisbildningen. Vi får lägre priser och vi stimulerar användningen av den typen av arbetskraft hos arbetsgivarna samtidigt som vi diskriminerar mot annan typ av utbildning, exempelvis utbildning i utlandet — vilket jag tror att vi så småningom kommer att ha mycket behov av här i landet — utbildning inom företagen, exempelvis banker, försäkringsbolag etc, där företagen tvingas betala hela utbildningen själva. Vi kan alltså inte komma ifrån att här finns ett allokeringsproblem.

Inkomstfördelningsproblem

Nu vet jag att statssekreterare Moberg sade att han trodde att riskaversionen är så betydande hos vissa grupper i befolkningen, att problemet inte skulle vara så stort. Han menar väl att vi utnyttjar begåvningsreserven bättre om vi håller vissa fakulteter öppna. Jag har svårt att riktigt ha en bestämd uppfattning på denna punkt men jag kan som ekonom se att systemet med hårda spärrar på vissa områden och inga spärrar på andra kan leda till betydande snedvridningar. Om vi endast ser ekonomiskt, har vi också nästa problem som jag tycker kommer in här, och det är inkomstfördelningsproblemet. Man kan säga att för dem som har en chans att komma in på de spärrade linjerna och som fortfarande

de kan ta ut den fulla lönen vid marknadsprisbildning föreligger en stor fördel. De får en stor del av sina studier betalda samtidigt som det ökade utbudet av arbetskraft för dessa kategorier inte är så stort att det leder till den sänkning av de relativa lönerna som man skulle ha haft vid fritt tillträde. Man kan inte komma ifrån, tycker jag, att här finns ett allvarligt problem, och det är klart att detta blir större ju längre vi är beredda att gå, när det gäller att betala studierna fullt ut.

Det har stundom sagts, och det är väl ett resonemang som även har framförts från studenthåll, att studier är en så produktiv verksamhet, att det finns all anledning för samhället att betala dem nästan fullt ut. Som man framför resonemangen har jag svårt att förstå dem. Det kan ju sägas att även investeringar i realkapitalet uppenbarligen är, samhällsekonomiskt sett, mycket produktiva, men därför säger vi inte att samhället bör betala alla företagens investeringar.

Det har också från somliga håll sagts, då det gäller inkomstfördelningsaspekterna, att eftersom man får studierna eller en betydande del av studierna betalda, så borde de färdigutbildade akademikerna ha lägre löner än vad marknaden erbjuder. Även detta resonemang är för mig konstigt, därför att lönebildningen, enligt min mening, bör vara marknadsbestämd. Då får vi den bästa fördelningen av resurserna. Att bedriva socialpolitik i prisbildningen, är något som jag tror är mycket tveksamt.

Man måste då fråga sig, finns det andra sätt att komma tillrätta med vissa av de problem som jag nämnt då det gäller fördelningen av våra investeringsresurser och betalningen av investeringskostnaderna? Vi får naturligtvis komma ihåg, precis som statssekreterare Moberg påpekat, att detta är ett problem för en finansminister. Vi kommer inte undan att på ett eller annat sätt måste vi i samhället klara finansieringsproblemen. Frågan är vilket system som är effektivast för att få en ekonomiskt riktig fördelning av utbildningsinsatserna.

Skatt — avgift

Det har föreslagits av några engelska professorer att man kunde ha ett system, där

man hade en viss skatt på akademikerna. Dessa skulle få förbinda sig att betala en viss procent av sin inkomst som ersättning för investeringskostnaderna. Detta skulle innebära att de som misslyckas eller lyckas dåligt på arbetsmarknaden skulle slippa återbetalningsproblemen.

Det finns ett annat förslag, som jag tycker vore värt att diskutera och som innebär att de arbetsgivare som använder sig av akademiker får betala en avgift i relation till vilken typ av akademiker de använder. Avgiften skulle naturligtvis slå tillbaka på lönebildningen för akademiker och på det viset även klara vissa av de inkomstfördelningsproblem som jag nämnt. Det är klart att förslaget att man skulle ha ett avgiftssystem medför stora problem. Jag har varit med i diskussioner där det konstaterats, att om man hade en viss avgift på en civilekonom eller på en jur kand så skulle resultatet bara bli att vi enbart fick ekonomie och juris studerande. De studerande skulle inte avlägga den sista examen. På detta kan man svara att vi kunde ha ett system, där betalning utgick efter antal inskrivna terminer vid universitet eller högskola. Avgiftssystemet skulle då också ha den fördelen att det kunde anpassas efter kostnaderna vid olika utbildningsanstalter. Det är i dag alldeles uppenbart att exempelvis den medicinska utbildningen är dyrare för samhället än — skall vi säga — civilekonomutbildningen eller humanistutbildningen.

Jag skulle efter att ha talat om de totala utbildningsinsatserna och fördelningen mellan olika typer av investeringar dvs i realkapital och i utbildningskapital vilja komma över på

KURT G. JOHNSONS BOKBINDERI

Döbelnsgatan 34 c — Tel. 31 75 70
(Hantverkshuset)

Utför alla slags bokbinderiarbeten
såväl privat som till bibliotek

Gediget arbete garanteras

en aspekt som statssekreterare Moberg också var mycket inne på, och det gäller effektiviteten vid utbildning. Jag tror det är angeläget att vi bibehåller någon form av privat sektor inom utbildningsväsendet. Vi talar i andra sammanhang om konkurrenssamhället. Vi tycker det är bra med konkurrens inom banker, industri etc. Men är det inte så att även konkurrens inom utbildningsväsendet kan fylla en betydande funktion. Jag är medveten om att här blir svaret ofta att detta blir vad man kallar odemokratiskt. Man säger att de privata skolorna kan dra till sig elever, där föräldrarna kan betala mycket. Dessa skolor kan få bra lärare och bra undervisning, men detta diskriminerar mot andra elever som inte har den möjligheten.

Utbildningen betald per check

Men här tycker jag att det förslag som professor Friedman i USA har lagt fram är någonting att tänka på. Han menar att föräldrarna i grundskolan och vid den högre utbildningen skulle få en check motsvarande genomsnittet av utbildningskostnaderna för barnen. Den checken kunde lösas in vid olika utbildningsanstalter. Sedan fick föräldrarna välja vilken utbildningsanstalt de ville att barnen skulle gå i. I ett sådant system behöver inte de nyss nämnda nackdelarna uppkomma om man bestämde att de privata skolornas totala utgifter bara fick motsvara summan av checkerna. Skolorna ifråga kunde då inte öka utgifterna mera än andra skolor. Men de hade möjlighet till betydande flexibilitet vid användning av lärare, vid uppläggning av schema, vid förläggning av studietiden etc. Jag tror att detta vore någonting som vi behöver.

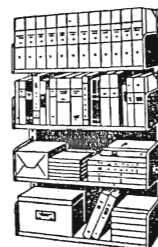
Det här systemet har faktiskt prövats i Amerika när det gäller veteranerna från andra världskriget. Dessa fick särskilda belopp var och en som sedan fick använda vid olika utbildningsanstalter. Det är klart att skulle vi ha det systemet så måste det finnas en övervakning från statens sida av privat-skolorna. Man måste ha vissa minimikrav på dessa skolor. Men man skulle ändå ha större möjligheter till flexibilitet än vad jag tror det finns för närvarande.

Rationaliseringsmöjligheterna

Jag tror överhuvudtaget, och där är jag väl helt i linje med statssekreterare Moberg, att rationaliseringsmöjligheterna inom utbildningsväsendet är stora. Det var för några år sedan som min företrädare vid Industriens Utredningsinstitut, professor Benzel, i ett föredrag sade att så småningom måste vi få hundra elever per lärare. Detta väckte betydande uppmärksamhet, det var väl en smula chockerande och man tyckte att han var totalt realistisk. Jag är medveten om att de studier som finns visar att lärartätheten inte varit sjunkande ens i USA under senare år och att därför förslaget ifråga kanske förefaller verklighetsfrämmande. Men ändå tror jag att den tekniska utveckling vi nu har ger betydande möjligheter till rationaliseringar också på utbildningssidan. Men det finns många konventioner som måste brytas. Jag tror också att forskningen om rationaliseringsmöjligheterna på utbildningssidan är underutvecklad.

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
arkiv
bibliotek
butiker
laboratorier
privatinredn.

Sparrings

Försäljningsavd.:

Tel. 67 36 50 — 67 76 75 — 67 76 81
Karlavägen 89 — Stockholm ☐

Specialisering

Jag skulle till sist vilja ta upp en sak, när det gäller utbildningen, som också berör de ekonomiska aspekterna, och det gäller frågan om hur hårt vi skall specialisera utbildningen. Arbetsmarknadsprognoser på akademikersidan har visat att det är mycket svårt att göra dylika. Alla experter på prognoser då det gäller akademikernas arbetsmarknad är tveksamma om möjligheterna att specificera dessa prognoser. Slutsatsen skulle då också bli att det är farligt att specialisera utbildningen för långt.

Vi bör ha en utbildning som kan anpassas till förändrad teknik och förändrade produktionsförhållanden. Man skall lära ut metoder och sätt att lära sig, men inte i lika hög grad i varje fall, speciellt kunskapsstoff som sedan blir inaktuellt. Det är sannolikt att de, som tidigare i varje fall, gått längst i detta betraktelsesätt är engelsmännen.

Inom finansdepartementet där ville man för några år sedan helst ha folk som hade "a great in classics" dvs i latin, grekiska och dylika ämnen. Då jag frågade om inte ämnet

ekonomi kunde vara bra att ha i alla fall, då en person skulle vara på finansdepartementet, så svarade man, att personen skulle ju syssla med ekonomi i 40 år, så varför skulle han ha lärt sig det under de första fem åren. Jag vill alltså inte gå så långt att jag hävdar att detta skulle vara ett lämpligt betraktelsesätt på utbildningen. Men jag tycker inte heller att vi skall gå för långt åt den andra sidan.

Jag vill avsluta med ett exempel på svårigheterna att se vilken användning man kan ha av akademiker. Den rika tillgång på doktorer i kemi i Tyskland, som man hade mot slutet av förra århundradet och som ledde till tal om överskott på kemiska doktorer, medförde att den tyska kemiska industrin symboliserad i IG-Farben fick en väldig ekonomisk expansion. Överskottet på akademiker inom ett visst område under en begränsad period ledde till en ekonomisk expansion inom området som man kanske inte, om man gjort prognoser innan, hade kommit på överhuvudtaget. Jag tycker detta är ett memento för dem som vill göra sådana här prognoser där man specificerar utbildningsbehovet alltför hårt.

LARS NABSETH